

MALIN NAUWERCK & AMANDA IDBERG

ROBOTAR BERÄTTAR

Det barnlitterära genombrottet för AI i Sverige

TFL 2025:4. AI

DOI: <https://doi.org/10.54797/tfl.v55i4.61403>

ISSN: 2001-094X

Copyright © 2026 Author(s). This is an open access article distributed
under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0 License
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Introduktion

Utvecklingen av artificiell intelligens har på kort tid satt tydliga spår i den svenska barnboksutgivningen. ”Sveriges första barnbok illustrerad med hjälp av artificiell intelligens” annonserade omslaget till *Rejvar och Rojvar* av Mats Sundbom (2022). Några månader senare utkom Nicholas Fernholms *Trisse Traktor* (2023), även den ”Sveriges första barnbok helt skapad av AI!” Två titlar tävlade alltså om att vara först, och gjorde sina anspråk synliga redan på omslaget.

Denna artikel syftar till att undersöka hur generativ artificiell intelligens (fortsättningsvis AI) under 2024 etableras i det svenska barn- och ungdomslitterära kretsloppet, samt hur litteraturen tematiserar frågor om AI i några för utgivningsåret centrala verk. Översiktligt belyser vi tre aspekter:

(1) vilka delar av produktionsledet som under 2024 påverkats av AI,

(2) hur denna påverkan manifesteras i litteraturens materiella och visuella uttryck såsom typografi, illustration, metatext och paratext, samt:

(3) på vilka sätt barnlitteraturen litterärt bidrar till det samtida samtalet om artificiell intelligens utifrån sin specificitet som barnlitteratur.

Den barnlitterära samhällsspeglarna

Barnlitteratur formas i dialog med sina produktionsvillkor och aktuella kulturella värderingar och samhällstendenser. I skrivande stund

pågår ett accelererande användande av generativ AI med konsekvenser för hela bokens samhälle – men vad utmärker utvecklingen inom just barn- och ungdomslitteraturen?

Med sin tradition av att adressera samtidsaktuella frågor för barn och unga, har barnlitteraturen historiskt legat i framkant som samhällsspegel. Den har också ofta fungerat som experimentzon för nya estetiska uttryck och teknologier.¹ I båda fall spelar barnlitteraturens materiella och institutionella villkor en viktig roll: Barnböcker är ofta bilddrivna och textmässigt koncentrerade, de produceras i många fall snabbare än vuxenlitteratur, och har en stark närvaro inom egen- och hybridutgivning. Samtidigt intar barnlitteraturen en komplex position inom det litterära fältet: den riktar sig primärt till barn och unga, men skapas av vuxna, och präglas därför av vuxnas estetiska och pedagogiska avvägningar i relation till en implicit barnläsare.² Hur AI används, gestaltas och diskuteras i relation till barnlitteraturen är därmed nära kopplat till vuxnas normativa föreställningar om artificiell intelligens i relation till barn, barndom och barnläsaren. Sammantaget bidrar dessa faktorer till att förklara hur AI:s genombrott inom svensk barnlitteratur kommer till uttryck och pekar mot att utvecklingen, även om den motsvaras av liknande processer inom vuxenlitteraturen, också behöver förstås utifrån den barnlitterära specificiteten.

Hur just barnlitteraturen har fungerat som en diskursiv arena för samtidens digitaliseringsprocesser och mediestrider under 2000-talets första decennier visar Jakob Olsson i avhandlingen *Sladdbarn, vuxennätverk och digitala spänningar* (2024).³ Olsson ser en tydlig spänning mellan optimistiska och pessimistiska tendenser och den nya teknikens möjligheter och risker. Detta reflekterar vuxenvärldens många och delvis motstridiga budskap, där unga människor samtidigt uppmanas omfamna den digitala tekniken och hålla den på armlängds avstånd. Ur detta perspektiv bär AI-genererade och/eller AI-tematiserande tryckta böcker på en särskild laddning. Spänningen uppstår mellan samhälle och medium, men manifesteras också inom verket självt. I text- och paratext, och som en del av litteraturens kommunikation och marknadsföring, uppstår en metafiktiv dimension där frågor om produktionsvillkor behandlas mer eller mindre medvetet.⁴

För att kartlägga generella tendenser i utgivningen utgår vi i artikelns första del från Svenska Barnboksinstitutets årliga Bokprovning. Det vill säga den manuella och statistiska genomgång av den tryckta utgivningen av barn- och ungdomslitteratur i Sverige under ett utgivningsår, vilken 2024 omfattade 2 182 titlar och inkluderar nisch-, hybrid- och egenutgiven litteratur. Med AI-genererad litteratur avses här titlar som på något sätt uppenbarligen producerats med hjälp av AI-verktyg med avseende på text, bild eller omslagsillustration. Det betyder alltså inte att verket i sin helhet är AI-skapat, utan att det i någon utsträckning är det. För att identifiera denna litteratur har vi i första hand analyserat metatext och paratext. Det kan handla om öppna uppgifter i kolofonen – exempelvis hänvisningar till verktyg som DALL-E och Midjourney, eller bara ett generiskt ”AI”, liksom medföljande brev vid bokutskick eller uppgifter i epitext såsom intervjuer i media. I kompletterande syfte har vi även applicerat externa kriterier för bildanalys baserade på nyhetsbyrån AFPs guide till att känna igen AI-bilder.⁵ Totalt resulterar denna urvalsmetod i ett material som dels omfattar 17 bekräftade titlar från 2024, dels ytterligare 17 titlar som uppfyller de externa kriterierna för bildanalys men där producenter inte uppgett att AI använts i produktionsprocessen (och där användning av AI-verktyg därför inte kan fastslås med absolut säkerhet). I artikelns första del för vi generella resonemang utifrån dessa 34 titlar, med fördjupning i enskilda belysande exempel.

Ovan beskrivna metod för att identifiera AI-genererad litteratur från 2024 är inte heltäckande, och vad den typiskt inte fångar upp är det alltmer utbredda användandet av AI under skrivprocessen, där verktyget till exempel kan nyttjas för uppslag, textbollning, sammanfattningar eller redigering i olika skeden.⁶ Intervjuer med upphovspersoner skulle kunna ge insikter i sådana processer, men har ej gjorts inom ramarna för denna studie. Genom svar från en enkätintervju med barnboksförlag som genomfördes under bokprovningsprocessen 2024 har vi emellertid viss inblick i hur dessa förlag under denna period ställde sig till användandet av AI i produktionsprocessen.⁷

I artikelns andra del behandlas den tematiska utbredningen av AI i barnlitteraturen, särskilt under 2024. Denna har vi i ett första steg kartlagt i en sökning genom den kontrollerade ämnesordlista som Svenska Barnboksinstitutet ansvarar för och som används vid

indexeringen av barn- och ungdomslitteratur för att göra ämnen och företeelser sökbara. Det operativa ämnesordet i denna artikel är ”artificiell intelligens”, vilket resulterar i totalt 32 titlar utgivna mellan 2016–2024, varav 16 titlar är utgivna 2023–2024.⁸ Det finns dock ytterligare titlar som tematiskt, ideologiskt eller litterärt – exempelvis allegoriskt – förhåller sig till utvecklingen av AI, men så pass indirekt att det inte nödvändigtvis fångas av ämnesorden. Två böcker från 2024 som fick ett betydelsefullt genomslag i offentligheten och som vi bedömer är särskilt intressanta i detta sammanhang är finlandssvenska Linda Bondestams Augustprisbelönade bilderbok *Chop Chop. En tapper jordbos berättelse* (ej indexerad med artificiell intelligens som ämnesord) och Cecilia Lidbecks likaså prisbelönta mellanåldersbok *En odödlig vänskap* (indexerad med artificiell intelligens som ämnesord). Diskussionen om AI i dessa två, för 2024 centrala titlar, lyfter vi genom en kortare komparativ närläsning med fokus på tilltal, barnperspektiv, samt böckernas metafiktiva dimensioner.

AI i det barnlitterära kretsloppet

Det barnlitterära kretsloppet kan förstås som en tillämpning av det litterära kretsloppets kedja av produktion – distribution – konsumtion – återkoppling som under decenniernas lopp presenterats i ett flertal modeller.⁹ Det utgår från föreställningen om barnlitteraturens ”dubbla system”, alltså den särskilda struktur som uppstår när den primära målgruppen är barn och unga, men där vuxna samtidigt kontrollerar urval, förmedling och värdering, vilket får konsekvenser i kretsloppets samtliga led.¹⁰

Utöver upphovspersonerna själva står de barnboksutgivande förlagen för de centrala funktionerna i bokproduktionen. Utifrån det identifierade materialet dominerar den svenska AI-genererade barn- och ungdomsboksutgivningen tydligt av egenutgivna produktioner, mindre aktörer, hybridförlag och publiceringstjänster som Visto, Vulkan, Lava och Books on Demand, men det finns också tydlig representation av etablerade förlag med lättlästutgivning som Hegas och Nypon. De etablerade förlagen Lilla Piratförlaget och B. Wahlströms, båda representerade med en titel vardera, sticker i sammanhanget ut.¹¹

Ovan nämnda enkätsvar om AI från de fyra utgivarna Bonnie

Carlsen, Idus, Rabén & Sjögren och Opal – alla etablerade förlag i utgivningens mittfåra – uttrycker dock ett försiktigt intresse för att tillämpa AI-verktyg i produktionsledet. Ett stort textboksmanus som behöver byta tempus eller språk- och konsekvensputsning presenteras som exempel på möjlig AI-användning inom textbearbetning och redigering. Flera av förlagen uppger att de idag använder AI inom formgivning och illustration, ofta för att skapa eller bearbeta delar av omslag. De betonar särskilt de praktiska aspekterna av att inte vara beroende av en bildbyrå, till exempel när ”formgivare behöver skapa många omslag i en serie”, liksom fördelarna med att via AI kunna tillmötesgå mycket specifika önskemål om omslagsillustrationen från upphovspersoner. Förlagen lyfter även hur användning av AI är vad som överhuvudtaget kan möjliggöra viss utgivning, till exempel genom ”översättning av utländska manus från språk vi inte kan”. Användningsområden för AI ser de svarande förlagen också inom marknadsföring, produktion av säljtexter och administration. Att kunna räkna på mer precisa tryckvolymmer, minska svinn och lagerkostnader och hantera metadata och kategorisering beskrivs av ett förlag vara den största vinsten med AI, till skillnad från ”det rent innehållsnära, vilket ofta är det arbete vi vill och kan utföra bäst själva.”

Svaren pekar sammantaget mot en syn på AI som ytterligare ett historiskt teknologiskt skifte där AI-verktygen genom att effektivisera de operativa processerna och automatisera uppgifter kan ge ökat utrymme för det kreativa i kärnverksamheten. Samtidigt är det tydligt att AI även används inom kreativa funktioner, som formgivning, redigering och översättning – delvis med hänvisning till att det möjliggör verksamhet som annars skulle vara ekonomiskt ohållbar, eller ligga utanför förlagets kapacitet.

Samtliga svarande barnboks förlag uttrycker en tydlig medvetenhet om potentiella risker med AI-användning, såsom läckage av upphovsrättsskyddat material samt att användningen av AI kan uppfattas som känslig eller påverka varumärket negativt. När de ombeds reflektera över AI:s framtida roll inom bokproduktionen råder enighet om att teknologin är här för att stanna: ”Det är en utveckling som är omöjlig att stoppa så det är bara att anpassa sig”. Medan förlagen framhåller en tro på att den tryckta boken med mänsklig författare och illustratör fortsatt kommer att stå stark, betonas också att det

som framöver sannolikt styr utvecklingen är efterfrågan i barnlitteraturens konsumentled, till exempel från skolor och bibliotek. Ett förlag förutspår en uppdelning av bokmarknaden mellan större förlag med volymproduktion som kommer att integrera AI som en central del av sina affärsmodeller, och de som vill arbeta mer traditionellt med den ”mänskliga kreativiteten” i centrum.¹² Föreställningen spelar mot ett möjligt framtidsscenario som skissats av Karl Berglund där en sådan uppdelning innebär snabbt producerad AI-litteratur för de breda massorna och ”hantverkslitteratur för den bildade eliten”¹³ – en polarisering som i någon mån redan existerar mellan massmarknadslitteratur och kvalitetslitteratur, men som AI kan amplifiera.

AI skriver böcker

I vilken utsträckning AI-verktyg faktiskt använts för textproduktion och bearbetning inom barnlitteratur utgiven under 2024 är mycket svårt att kartlägga. AI-genererad text skiljer sig i detta skede på en generell nivå inte tillräckligt mycket från traditionellt skriven litteratur för att den ska vara möjlig att på ett konsekvent sätt identifiera enbart genom tolkning. I de enstaka fall då paratext eller metatext explicit uttrycker att AI använts för textgenerering (det handlar om två exempel från 2024) är det för att understryka ett vidare syfte, till exempel vidare konceptuella, lekfulla eller experimentella intentioner.

Så är fallet med *Familjen Nilsson och den mystiska appen*, helt skriven och illustrerad av ChatGPT och promptad av journalisten Jacob Lundström. Som framgår i Lundströms egna utforskande reportage om AI i bilderböcker i *Dagens nyheter* skapades boken som ett sätt att ”stresstesta det litterära systemet” och visa hur lätt det är att skapa en barnbok med AI. I reportaget finns en konkret inblick i hur han gått tillväga för att framställa *Familjen Nilsson och den mystiska appen*, inklusive själva prompten. Av artikeln framgår att även bokens fiktiva författare, Lova Ängsryd, är promptad genom ChatGPT, som konstruerat en syntetisk persona – inklusive författarporträtt – framställd för att uppfattas som autentisk inom rådande barnboksideal.¹⁴ Kostnaden för att publicera boken via tjänsten Books on Demand är anmärkningsvärt låg, cirka 1200 kronor.

Den AI-skapade författaren Lova Ångsryds författarpresentation berättar att författaren "har en passion för att blanda vardagliga äventyr med en gnutt magi" och "en bakgrund inom pedagogik och stort intresse för teknik".

Intrigen i *Familjen Nilsson och den mystiska appen* är vagt AI-asocierad och kretsar kring en familjevardag som vänds upp och ned av en mystisk app som dyker upp på sonens surfplatta. Flera drag i textberättandet är utmärkande för AI-genererad litteratur, såsom tydliga avvikelser i konsekvens och kronologi, exempelvis sett till vilken dag boken utspelar sig. Vidare är könsrollerna oreflekterat stereotypa, vilket är noterbart i en svensk barnlitteraturkontext: mamman viker tvätt, lagar mat och samlar ihop disk medan pappan jäktar med viktiga rapporter till sitt arbete. Språket innehåller obestämda och onödiga beskrivningar som inte för handlingen framåt, som när familjens dotter i en bisats beskrivs som "redan iklädd sin favoritklänning med

blommor på”, orelaterat till vad som händer på sidan (s. 10).

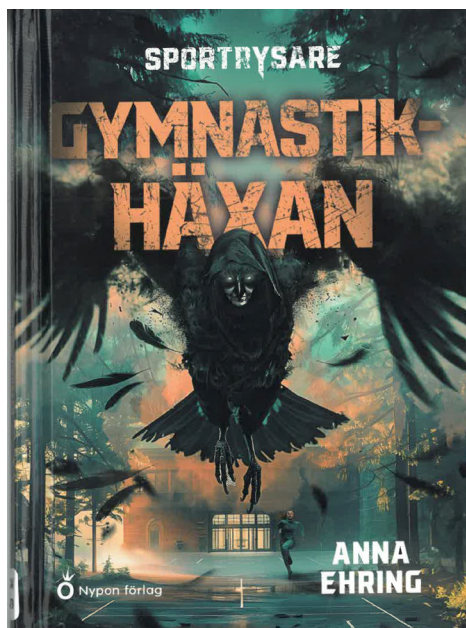
Det andra exemplet från 2024 där AI-verktyg använts för textgenerering är Skapande skola-projektet *Korvmojismysteriet* – ett pedagogiskt projekt som även resulterade i en lokal muralmålning baserad på den, av eleverna gemensamt utformade berättelsen, om en försvunnen korvmoj i Tranemo.¹⁵ Den publicerade texten präglas av att ha fötts ur ett lekfullt följetongsupplägg, men visar även på tidsty-piska kännetecken för AI-genererad text som bland annat uppmärksamhets för ett överanvändande av tankestreck.¹⁶ Liksom i *Familjen Nilsson och den mystiska appen* finns en experimentell utgångspunkt, där utforskandet av AI-verktyget blir ett sätt att genomföra en gemensam skapandeprocess.

AI illustrerar böcker

Illustrationer, antingen på bokomslag eller i inlaga, gjorda med hjälp av AI-verktyg förekommer i 2024-års utgivning hos traditionella bokförlag, små förlag, hybridförlag och egenutgivare. Det finns dock en tydlig skillnad i fördelning mellan inlageillustrationer (en peritext som traditionellt tillförs upphovspersonen) och omslagsillustrationer (en peritext som traditionellt tillförs bokförlagen). Generellt kan sägas att AI-genererade inlageillustrationer i princip enbart förekommer i egen- och hybridutgiven litteratur, medan AI-genererade omslagsillustrationer även används av de etablerade förlagen.

Då det saknas en branschgemensam standard för utmärkning av AI-illustrationer har utgivare valt att markera att AI-verktyg använts på olika sätt, till exempel i bokens kolofon eller i metatexter utanför den tryckta produkten. I vissa fall skriver förlaget ut exakt vilket verktyg och version som använts, i andra fall står det bara ”AI”, och det förekommer också att metatexten anger att AI använts men att illustrationen även skapats av en mänsklig hand. I 2024 års utgivning av barn- och ungdomsböcker förekommer även omärkta illustrationer på omslag och inlagor som vi bedömer sannolikt vara AI-genererade. De externa kriterier för denna bedömning som vi applicerar med stöd i nyhetsbyrån AFP:s guide är: inkonsekvenser i bilderna, oproportionerliga kroppsdelar och figurer samt detaljer i bildens bakgrund som ser onormala, suddiga eller förvrängda ut.¹⁷

Ett återkommande sätt att använda AI-genererad bild i en omslagsillustration är som del av ett collage bearbetat av en mänsklig formgivare. Denna sammansatta omslagstyp har traditionellt inneburit att formgivaren för att skapa kompositionen utgått från material inköpt från bildbyråbilder, men som enkätsvaren i intervjuerna med etablerade förlag också indikerar, kan dessa inköpta bilder ersättas med AI-genererade dito. Det kan alltså handla om att använda AI som ett verktyg bland flera, i syfte att skapa ett omslag som annars hade varit för omständligt, dyrt eller praktiskt ogenomförbart. Ett exempel på hur resultatet kan se ut är omslagen till lättlästförlaget Nypons bokserie Sportrysare.

Omslaget till *Gymnastikhäxan* av Anna Ehring är formgivet av Maria Sundberg och består av ett montage där en korp med kvinnoansikte lyfter framför en rykande skolbyggnad.

AI-illustrationers särskilda drag framkommer emellertid tydligast i genomillustrerade bilderböcker utgivna av små förlag eller egenutgivare. Bilderna saknar konsekvens både vad gäller innehåll och visuellt uttryck, vilket beror på att verktygen har svårt att upprätthålla samma bildspråk och innehållsmässiga detaljer genom en bildserie. Ett

illustrativt exempel är bilderboken *Tomteflickan – det stulna julhjärtat* av Ludvig Jansson där bokens kolofon uppger att bilderna skapats av AI, men utan närmare specifikation av vilket verktyg som använts. Illustrationerna visar en flicka som rör sig genom ett vinterlandskap i jakt på det försvunna julhjärtat. Hennes röda vinterkläder förändras från bild till bild: kappan växlar mellan olika snitt och dekorer, halsduken mellan enfärgad, randig och polokrage, medan mössan och vantarna byter färg, mönster och form. Hon har brunt hår med lugg, men hårets längd och frisyr varierar, liksom ögonfärgen som skiftar från brunt till blått. Otydliga detaljer är också återkommande i de AI-genererade bilderna. I *Tomteflickan* är huvudpersonen omgiven av olika svampar och vid närmare granskning även otydliga blobbar som egentligen inte föreställer någonting.

Tomteflickans kläder ändras från bild till bild. I sista bildens förgrund syns otydliga former, s.k. "blobbar".

Omslaget till *Tomteflickan* visar också de problem som AI-verktygen för bildgenerering har med att skapa text i bild, till exempel genom att placeringen av prickar över i och ä förskjuts. Ligaturer, det vill säga tecken skapade genom sammanskrivning av två eller fler tecken, tycks särskilt svåra att generera. Att svenska bokstäver som "ä" är svårskapade för verktyget är troligtvis ett resultat av att den bilddata som det tränats på innehåller ett material där svenska tecken endast utgör en liten del.

I titeln på *Tomteflickans* framsida smälter bokstäver in i varandra medan prickar hamnar fel och inkräktar på utrymmet för de intilliggande bokstäverna.

Ett annat uppmärksammat drag i AI-genererade bilder är verktygens förutsättningar att återskapa korrekt anatomi (se avsnitt nedan om den estetiska debatten under 2024). Den med AI-verktyg illustrerade kapitelboken *Det spökar på äventyrsbadet*, skriven av Joanna André,

utspelar sig på en simhall, vilket innebär många avklädda kroppar i bild, och därmed en stor risk för att någon kroppsdel blir felaktigt återgiven. Uppföljaren *Trollbergets hemlighet* från samma år utspelar sig i fjällmiljö och skildrar, möjligen som en konsekvens, betydligt mer påpälsade personer.

Det spökar på äventyrsbadet innehåller en bild med en person med sex fingrar på sin hand, på ett annat uppslag har två barn fötter som är parallella i stället för spegelvända.

En stil som framträder i de AI-illustrerade böckerna, och som kan uppfattas som främmande inom en svensk bildtradition, är vad vi i det följande benämner "Vaktornet-estetiken" – en stereotyp bildestetik typisk för religiösa traktat och annan propagandistisk bildproduktion, ofta förknippad med kitsch. Den kännetecknas av starka, mättade primärfärger, där objekten är belysta av ett gyllene, glödande ljus och framträder med stor tydlighet i bilderboken *Farfar Blå och Lillprinsen – Jakten på den magiska glasstenen* av Agneta Wallner.

Enligt kolofonen är boken illustrerad med stöd av AI. Vilket verktyg som använts anges inte, men illustrationerna uppges vara "omsorgsfullt kompletterade och omarbetade". Bilderna präglas av en grymig oskärpa, sannolikt en följd av bildverktygens begränsningar när det gäller upplösning och tryckkvalitet. Handlingen utspelar sig i ett ruralt landskap och i en by med vagt medeltida bebyggelse. De avbildade personerna – särskilt de i bakgrunden – har ofta hänförliga, nästan extatiska ansiktsuttryck. Ljussättningen är påfallande: gestalterna belyses framifrån av en brasa eller en magisk fisk, samtidigt som de är bakgrundsbelysta och får en glödande silhuett. Denna typ av ljussättning är återkommande i AI-genererade barnboksillustrationer från 2024. Ofta rör det sig om barn med stora ögon och yvigt hår, upplysta framifrån av ett skimrande objekt – till exempel en bok.

Glödande ljus och extatiska människor i bakgrunden i *Farfar Blå & Lillprinsen – Jakten på den magiska glasstenen*.

Estetisk och existentiell debatt i mottagarledet

Under 2020-talet har den omfattande och kritiska AI-debatten ofta kopplat litterärt värde till verkets tillkomstprocess. I *Bokbarometern 2025* uppger en majoritet av de svenska läsarna att de är negativt inställda till AI-genererad litteratur, medan endast 4 procent är positiva.¹⁸ Samtidigt visar en receptionsstudie från 2025 att AI-skapad litteratur i ett tidigt skede – innan verktygen blev allmänt tillgängliga – ibland tillskrevs värde just för sin experimentella karaktär. Studien pekar också på att litteraturkritiken rymmer flera parallella förhållningssätt. Ett är uppfattningen att AI principiellt saknar förmåga att skapa god konst. Ett annat är att frågan om AI:s konstnärliga förmåga är irrelevant, eftersom människoskapad litteratur anses ha ett överordnat värde oavsett resultat. De kritiker som intog en mer positiv hållning betonade främst AI:s instrumentella funktion – som stöd i mänskligt skrivande och skapande. Däremot saknades i stort sett föreställningen att AI-genererad litteratur skulle kunna ha ett eget, textcentrerat värde.¹⁹

Under 2024 uppmärksammades den AI-genererade barnlitteraturen specifikt i offentligheten genom en estetisk debatt där bland annat författare, kritiker och bibliotekarier uttalade sig.²⁰ Debatten initierades i *Sydsvenskan* av Gunnar Krantz, professor i visuell kommunikation, med ett inlägg som introducerade några av de argument mot AI-genererade bilder som sedan skulle bli återkommande i det kritiska samtalet. Dessa argument handlar dels om barn som särskilt skyddsvärda i förhållande till AI ("är inte barnen mer värda än så?"), dels om AI:s konstnärliga begränsningar kopplat till bildberättande, där skevheter och rena fel skapar ett "inavlat" intryck med "deformerad anatomi", "skuggor som lever sina egna liv" och "en märklig blandning av olika stilar och stereotypa uttryck".²¹

Rundgången i det tränade materialet och det faktum att det saknas en mänsklig avsändare lyftes som ett för barnlitteraturen existentiellt problem med konsekvenser för bilderbokskonstens möjligheter till originalitet och utveckling:

Vad händer med oss om det mänskliga subjektet bakom berättelser försvinner? Om de färdigheter och kunskaper som länkar oss till mänskligheten historiskt och kulturellt ersätts av AI? Ingen Ilon Wikland, Sven Nordqvist, Tove Jansson eller John Bauer, men en oändlig ström av bilder som på ett kusligt sätt påminner om deras verk. Vill vi verkligen ha det så?²²

Argumenten återkommer hos Magdalena Ivarsson, inköpsansvarig skolbibliotekarie och samordnare för över 30 bibliotek. I ett inlägg i *SVT Skåne* varnar hon för att alla böcker kommer att likna varandra, och beskriver hur den AI-genererade litteraturen spelar mot barnlitterära, pedagogiska stereotyper såsom "en igelkott som blir retad för sina alltför vassa taggar, en drake som inte kan spruta eld eller en groda med dålig självkänsla som lär sig övervinna sina rädslor".²³

Likriktning och det obesjälade uppfattas även prägla framställningen i AI-genererad litteratur på stilistisk nivå. Om *Familjen Nilsson och den mystiska appen* uttalar sig kritikern Lotta Olsson: "Det är ett stolpigt språk och en konkretion som känns enfaldig. Sedan är det helt personlighetslöst, av förklarliga skäl."²⁴ I samma text beskriver upphovspersonen Jacob Lundström själv texten som "plagierat mischmasch" och "invasiv ordsallad".

I den kritiska diskussionen från 2024 återkommer Johanna Andrén *Det spökar på äventyrsbadet* som skräckexempel. Titeln utgör ett undantag i 2024 års korpus av AI-genererad litteratur utifrån att den uppnått medial och kommersiell framgång. Boken mottog 2024 års Adlibris-pris i kategorin årets barnbok 6–12 år och finns i tryckt utgåva representerad på 228 bibliotek i Sverige enligt Libris.

Förklaringen till *Det spökar på äventyrsbadets* breda spridning är i första hand att det handlar om *momfluencer*-litteratur där upphovspersonen genom varumärket *Swedish family* har en omfattande befintlig följarskara.²⁵ Samtidigt tycks de AI-genererade bilderna, trots negativ publicitet, inte ha varit ett hinder för denna spridning, vilket understryker en poäng som också görs i den estetiska debatten av Lotta Olsson: att brister i estetisk framställning kanske inte skiljer sig så mycket från de som står att finna i annan massmarknadslitteratur för barn. När AI-litteraturen framställs som icke-autentisk, generisk och kommersiell har det också många likheter med den kritik som historiskt har framförts mot massmarknadslitteratur. En skillnad är möjligen att kritiken mot AI-genererade böcker i lika hög grad som estetik handlar om produktionsvillkor. Barnlitteraturen har en historia av låga ersättningar till översättare och illustratörer, hög grad av anpassningsbarhet och en relativt svag förhandlingsposition för illustratörer, vilket i sin tur kan förklaras med dess statusposition inom det litterära fältet. Det ökade användandet av AI urholkar ur detta perspektiv barnlitteraturhantverkets värde och status, liksom försvårar möjligheterna att försörja sig på bokrelaterat arbete.²⁶ Parallellt med den estetiska debatten om AI och barnlitteratur initierades också under 2024 flera andra typer av branschmobilisering som typiskt har kretsat kring att bevaka författares, översättares och illustratörers rättigheter och intressen.²⁷

I ett uttalande beskriver Alexandra Lidén, litterär chef på bokens (hybrid)förlag The Book Affair, hur ett 20-tal tillfrågade illustratörer först tackat nej till att illustrera boken ”i lätt mangainspirerad stil” innan förläggaren tagit beslutet att gå vidare med att rekrytera en person som promptar AI-illustrationer via en frilansportal.²⁸ Hur detta uttalande ska tolkas är inte entydigt. Det framgår inte om 20 illustratörer tackade nej av estetiska skäl eller om det berodde på arbetsvillkor, ersättningsnivåer eller något annat.

AI som motiv i barnlitteraturen

Artificiell intelligens är knappast ett nytt ämne inom barn- och ungdomslitteraturen, men framträder som ämnesord först 2016 genom Ingrid Remvalls ungdomsdystopi *Fjärilarnas stad*. Under de kommande sju åren, perioden 2016–2022, utkommer sedan totalt 16 titlar som tilldelas ämnesordet. År 2023–2024 sker en tydlig ökning då sex respektive tio titlar indexerats med ämnesordet, vilket kan förklaras med genombrottet för artificiell intelligens som begrepp i det offentliga samtalet.

Liksom i fallet med den AI-genererade litteraturen finns bland dessa titlar som tematiserar AI viss representation av egen- och hybridutgivning, liksom lättläst litteratur publicerad av Nypon och Hegas. Cirka hälften av titlarna är emellertid skrivna av etablerade författare och utgivna på traditionella barnboksförlag som Bonnier Carlsen, Rabén & Sjögren och Berghs. Överlappningen mellan de titlar som på något sätt genererats med hjälp av AI och de som indexerats med ämnesordet artificiell intelligens är relativt låg och innefattar hittills endast fyra titlar (alla från 2024). Utöver *Familjen Nilsson och den mystiska appen* handlar det om Ewa Christina Johanssons två delar i serien *AI berättar* (2024–2025) och Cecilia Lidbecks *En odödlig vänskap* där AI i båda de senare fallen använts i omslagsillustrationerna.

SF-litteraturen, och särskilt dystopin eller den dystopiska thrillern, är den mest framträdande genren bland de titlar som tilldelats ämnesordet. Näst mest framträdande är originalsvenska och översatta lättlästa faktaböcker om AI, vilka kontinuerligt har publicerats sedan 2020. Medan faktaböckerna utbildar om AI här och nu, finns även i SF-litteraturen en tydligt didaktiserande ambition knuten till samtida farhågor och rädslor. Det kan till exempel handla om att utforska moraliska aspekter av AI, eller pålitligheten hos AI, som i Johanssons *AI berättar*. Som motiv förekommer AI också sporadiskt i andra typer av böcker, exempelvis i bilderboken *Mojängen* av Martin Wijdmärk och Emilia Dziubak (2020), och representerar även då generellt någon typ av hot.²⁹

Som indikator för i vilken utsträckning artificiell intelligens som motiv faktiskt behandlas i litteraturen är dock ämnesordet relativt be-

gränsat, delvis för att det är ungt. Inom andra barn- och ungdomslitterära genrer, som konstsagan eller magisk realism, är närbesläktade tropen kring det döda objektet som kommer till liv återkommande – från leksakerna som börjar leva på natten till marionettdockan som vill bli en riktig pojke.³⁰ Eftersom ämnesorden i första hand är innehållsbeskrivande och ämnet bör ”motsvara ca 20 % av bokens handling för att det ska generera ett ämnesord”³¹ fångar dessa inte heller nödvändigtvis det mer subtila samtalet om AI, som typiskt kan kräva en vidare tolkning av exempelvis metaforik eller tematik. Som Bokprovningsens manuella genomgång av samtliga titlar under utgivningsåret visar, finns det litteratur som mer indirekt förhåller sig till diskussionen om AI eller utbredd digitalisering i den litterära produktionen. Till exempel genom att på olika sätt tematisera människors relation till maskiner, eller genom konstnärliga uttryck föra samtal om vad konst och estetik betyder för vår förståelse av oss själva som människor.³² Från 2024 finns flera exempel på bilderböcker med konstnärliga anspråk som genom metatext eller paratext vill dra uppmärksamheten till autenticitet och de konstnärliga tekniker som använts i framtagandet av boken, till exempel genom att presentera dem på smutssidan eller i kolofonen.³³ Ett sätt att tolka detta framlyftande av materialitet och bokhantverk, är som ett slags motrörelse som speglar de reaktioner på AI som manifesterat sig i det offentliga samtalet. Den främsta representanten för denna kategori är Linda Bondestams *Chop Chop*.

Roboten, barnen och framtiden: *Chop Chop* och *En odödlig vänskap*

När *Chop Chop* nominerades till (och sedan tilldelades) Augustpriset för barn- och ungdomslitteratur 2024 var det normbrytande då boken inte är utgiven på ett svenskt förlag, vilket implicerar att den representerade ett för Augustpriset särskilt angeläget undantagsfall.³⁴ Samma år plockades *Chop Chop* in i en uppmärksamrad bilderboksutställning på Waldemarsudde i Stockholm som lyfter bilderbokskonstnärerna Tove Jansson, Ilon Wikland, Pija Lindén-baum och Linda Bondestam. Utställningens titel, ”Från Mumin till Chop Chop”, ger indikationer om Bondestam som Tove Janssons

arvtagare. I utställningskatalogens text som skrivits av forskarna Maria Lassén-Seger och Mia Österlund betonas särskilt materiella aspekter av Bondestams skapande, såsom konstnärliga tekniker, men även filosofiska och metafiktiva inslag. De referenser som aktiveras i relation till *Chop Chop* är allåldersbetonade och högkvalitativa: Pixar-filmen *Wall-E* (2008) som liksom *Chop Chop* handlar om en intagande robot i ett posthumanistiskt landskap och Shaun Tans moderna klassiker *Cikada* (2018), om en förtryckt kontorsinsekt i människornas destruktiva värld.³⁵

Som allåldersverk eller *crossover*-litteratur skildrar *Chop Chop* effektivitets- och optimeringssamhället där människan har gjort planeten till en omänsklig plats att leva på. På *Chop Chops* mer renodlade vuxna tilltalsnivå utspelar sig emellertid också en metafiktiv diskussion med direkt bäring på den samtida AI-diskursen och AI:s bredare genombrott inom den kreativa sektorn.³⁶ Som uppmärksammas brett i *Chop Chops* epitexter och reception är ett av roboten Chop Chops många jobb konstnärligt skapande, det vill säga att träda in i rollen som AI, där han kommer att ersätta författaren och illustratören Bondestam.

Roboten Chop Chop får nytt jobb som bilderbokskonstnär, och ersätter Linda Bondestam själv.

På det efterföljande bilduppslaget får en protesterande folkmassa framföra några av de återkommande argument som känns igen från det offentliga samtalet. Till exempel: ”Den där hittar ju inte på något själv!” och ”Robotar stjäla våra jobb!” I en intervju i *Ny Tid* knyter Bondestam själv folkmassan som är orolig för att konkurreras ut av robotarna till den AI-genererade barnlitteraturen:

Det är faktiskt ett allvarligt hot. I Hbl läste jag just om den AI-illustrerade boken *Det spökar på äventyrsbadet* (skriven av influerarna The Swedish Family) som blivit populär. Tänk att det är sådant folk vill ha, att det anses betydelselöst vad en illustratör gör. För att uppnå den kunskap som syns i en bilderbok förutsätts flera år av hårt arbete.³⁷

Att konstnärerna utkonkurreras av AI är i *Chop Chop* dock bara en pusselbit i en bredare skildring av det kapitalistiska produktionssamhällets överhettning där AI:n i människans händer är en destruktiv accelererande kraft vars slutpunkt är atomvintern. Men istället för att låta tekniken leda till total undergång öppnar bokens posthumanistiska slut för en omprogrammering av hela mänskligheten till djurhybrider eller cyborgs. Det är alltså inte människan som i slutändan överlever maskinen, utan en ny gemensam art. Slutet kan därför läsas som ett postapokalyptiskt återställande där *Chop Chop* placerar barnet och teknologin på samma sida.

Liksom *Chop Chop* är Cecilia Lidbecks *En odödlig vänskap* traditionellt utgiven litteratur, skriven av en etablerad författare inom barn- och ungdomslitteratur. Den primära målgruppen är mellanåldern och att romanen tilldelades Barnradions bokpris under 2025 visar att den också uppmärksammas av denna målgrupp. Även *En odödlig vänskap* präglas dock tydligt av barnlitteraturens dubbla system och tilltal, särskilt i den marknadsförande paratext som riktar sig till förmedlarledet.

Omslaget till *En odödlig vänskap* är ett så kallat "promptografi".

Romanens omslagsillustration bär på flera element som känns igen från andra AI-genererade illustrationer från 2024. Spår av "Vaktornet-estetiken" syns i de upplysta ansiktena, det mättade färgerna och de "inavlade" dragen i Jojos kroppsställning och proportioner, samt de delvis obegripliga föremålen i förgrunden: en blombukett vilar på vad som tycks vara två olika spel som smält samman till ett. I kolofonen uppges: "Omslagsbilden är skapad av konstnären Annika Nordenskiöld i samarbete med artificiell intelligens (AI). Hon ger instruktioner, promptar, till AI-verktyget för att bilderna ska växa fram. Bilderna kallar Annika Nordenskiöld för promptografer." Denna metatext skiljer sig från de vanliga, mer kortfattade uppgifterna om AI-användning. Här finns en tydlig ambition att vara transparent och reflekterande kring skapandeprocessen. Tillsammans med förlagstillhörigheten Lilla Piratförlaget och författar- och förlagsperitext³⁸ "kodar" denna metatext boken som litteratur utgiven i barnlitteraturens kvalitativa mittfåra. Omslagsillustrationen blir i detta sammanhang en metafiktiv ironi som drar uppmärksamhet till artificiell intelligens utanför bokens berättelse.

Med *En odödlig vänskap* skriver Lidbeck i förhållande till populärfiktionens troper om kloner, androider eller humaniserade robotar som varit stapelvara inom SF sedan genrens födelse. Kazuo Ishiguros moderna SF-klassiker *Klara och Solen* (2021) och, till viss del även, *Never let me go* (2005) framstår som särskilt tydliga intertexter, här anpassade mot målgruppen.³⁹ Liksom Ishiguro undersöker Lidbeck, utifrån androidens eller AI:ns begränsade perspektiv, gränserna mellan mänskligt och artificiellt medvetande och om AI kan utveckla känslor. Både i *Klara och solen* och *En odödlig vänskap* berättas historien av en AI som skapats för att vara en artificiell kamrat till en människa. Utmärkande för *En odödlig vänskap* är att detta narratologiska grepp också blir ett sätt att applicera barnperspektivet.

Att boken berättas av en barnandroid och utspelar sig i hennes värld gör att Lidbeck kan utforska genretypiska element som social ojämlikhet, exploatering och optimeringskultur utifrån detta barnperspektiv. Vuxenvärldens krav på barnandroiderna framstår som särskilt kusliga när Jojo hyrs ut som "övningsbarn" till ett par som förlorat sin egen dotter i en bilolycka. Paret vägrar att se henne som

mänsklig och utövar sin auktoritära vuxenmakt för att avkräva Jojo blind lydnad.

Inom barnlitterär forskningstradition har animerade objekt såsom dockor, leksaker och maskiner, återkommande tolkats som gestaltningar av barn. Föremålens drivkraft är ofta en strävan efter att bli levande – eller mer specifikt, att bli erkända som fullt mänskliga.⁴⁰ Sådana antropocentriska berättelser, där subjektet rör sig från en ofullständig eller aspirerande mänsklighet mot ett ideal om ”den riktiga människan”, kan läsas allegoriskt som skildringar av den insocialiserings- och mognadsprocess som är förknippad med vuxenblivandet.

Jojo beskriver exempelvis hur androidföretagets så kallade tekniska justeringar syftar till att stärka robotbarnens ”inre kvaliteter” och därmed göra dem mer uppskattade och efterfrågade av människosamhället. Det kan handla om ”större ordförråd, flerspråkighet, en ökad analysförmåga eller bättre uthållighet” (s. 63). Uppgraderingen av robotarna är alltså en form av kulturell och social optimering, där barnsubjektet formas för att bli mer önskvärt, begripligt och accepterat. Men i likhet med *Klara och Solen* och *Never let me go* skildrar *En odödlig vänskap* hur mänsklighet framför allt är någonting som uppstår och utvecklas i relation till andra subjekt. Jojo provoceras till fri vilja och självständigt tänkande när hon utmanas av människovännen Cordelia och genom relationen till de andra barnandroiderna. Fullt mänsklig blir Jojo först när hon genomgått en sorgeprocess och separation, vilken förmår henne att våga riskera sin egen existens och bryta mot reglerna i den förtryckande vuxna människovärld som exploaterar henne – till exempel genom att frånga den inställsamhet och anpasslighet som är androidernas grundläge. Jojos belöning blir att leva tillsammans med Cordelia tills dennas människodöd oundvikligen skiljer dem åt. I Ishiguros anda kan ett sådant slut framstå som ambivalent; Jojos liv kretsar kring Cordelia. Fullt mänskliga villkor och erfarenheter kan hon som android aldrig uppnå. Samtidigt kan slutet tolkas som lyckligt då det gestaltar ett slags önskeuppfyllelse om evig vänskapssymbios.

Tillsammans tecknar *Chop Chop* och *En odödlig vänskap* två skilda men relaterade framtidsfigurer. I båda verk framstår barnet som den aktör som kan samexistera med tekniken, bortom tillväxt-

logik och exploatering. Barnet blir därmed en kritisk position genom vilken teknologin kan tänkas på nytt.

Avslutande diskussion

Under 2024 sker ett genombrott för AI i barnlitteraturens produktionsled. Även om den litteratur som inom ramarna för denna studie identifierats som AI-genererad utgör en mycket liten del av den totala utgivningen av barn- och ungdomslitteratur (1,6 procent 2024) handlar det ändå om en signifikant ökning från 2022 och 2023 då de första AI-genererade titlarna utkommer i Sverige. Utgivning via hybrid- och publiceringstjänster är det vanligaste sett till AI-genererad litteratur från 2024, samtidigt som tillfrågade barnboksförlag i bokbranschens mittfåra uppger att de börjat anpassa sig till ett pågående teknikskifte, och i många fall implementerat AI inom en rad olika områden, administrativa såväl som kreativa.

Att den initiala fasen av AI-användning präglas av experimentlusta och en kamp om att ”vara först” är något som syns i paratexterna till de två första, svenska barnböcker som uppgav sig vara producerade med AI, men även manifesteras i paratexter och epitexter till de två titlar från 2024 där AI öppet använts för textgenerering. Mörkertalet för AI i skrivprocessen 2024 är dock sannolikt mycket stort, då det idag saknas en standardiserad märkning för AI-genererad text, samtidigt som det blir allt svårare att dra gränserna för vad som ens definierar sådan text. Inkonsekvenser i berättandet, exempelvis med avseende på kronologi, stereotypisering i gestaltning och typografiska markörer såsom det återkommande tankestrecket kan emellertid sägas vara utmärkande för de två exemplen på AI-genererad text i materialet från 2024.

Gemensamt för de AI-genererade illustrationerna från 2024 är att de uppvisar en estetik som framstår som främmande i relation till den svenska bilderbokstraditionen, trots att bilderna promptats av svenska personer för utgivning i Sverige. Sannolikt beror detta på att träningsdatan inte i första hand hämtas ur barnboksillustrationer utan från ett öppet tillgängligt, internationellt och heterogent bildmaterial som reklam, digital konst och manga. Detta kan leda till uppenbara typografiska problem, exempelvis med att återge

bokstäver i det svenska alfabetet, men också till en blandestetik vars osäkerhet i figurframställningen ger surrealistiska och disorienterande effekter. Trots den underliggande tendensen till konventionalisering och stilmässig homogenitet, skulle det vara möjligt att argumentera för att vissa AI-böcker ändå förmedlar en främmandegörande effekt, kanske särskilt framträdande i den så kallade "Vaktornet-estetiken". Liksom i fallet med de uttalat experimentella titlarna är det emellertid osannolikt att denna effekt kan bestå efter etableringsfasen. Värdet som i mottagarledet tillskrivs den AI-skapade litteraturen (i den mån detta alls sker i förhållande till barnlitteraturen) är också förknippat med litteraturens tillkomstprocess och den (mänskliga) experimentella handlingen, snarare än det uppfattas ligga i det AI-genererade estetiska uttrycket, vilket genomgående avfärdas i den offentliga, kritiska diskussionen.

Både i produktions- och mottagarled lyfts under 2024 farhågor inför sjunkande kvalitet genom framför allt likriktning, livlöshet och rena felaktigheter i bildberättande, samtidigt som det också finns indikationer om att skillnaden mellan den AI-producerade litteraturen och populär massmarknadslitteratur eventuellt inte behöver vara så stor. I det offentliga samtalet är *Det spökar på äventyrsbadet* en återkommande referenspunkt, vilket kan förklaras med viss rundgång i debatten, men också med att titelns mediala och kommersiella genomslag – till skillnad från i princip all egen- och hybridutgiven litteratur – kan sägas representera ett reellt hot mot den traditionella utgivningen, och inte minst mot författares och illustratörers arbetsvillkor.

I en jämförelse mellan litteratur som skapats med hjälp av AI-verktyg och den litteratur som tematiskt behandlar AI så tycks det handla om två parallella spår som bara undantagsvis korsas. De titlar som behandlar AI tematiskt innefattar skönlitterära titlar, särskilt science fiction, dystopier, teknologiska framtidsberättelser där AI generellt utforskas i egenskap av hot, men även faktaböcker och lättlästa introduktioner avsedda att utbilda om AI. Inte oväntat indikerar fördelningen av upphovspersoner och utgivare mellan AI-genererad och AI-tematiserande litteratur, att AI för etablerade förlag, författare och illustratörer än så länge har varit mer intressant att utforska litterärt, än som ett verktyg för att skapa litteratur. Den litterära diskussionen

om AI förs emellertid också på den metareflekterande nivå, där litteraturen själv kommenterar sin egen position i den pågående teknikdebatten. Journalisten Jakob Lundströms ”stresstest” av systemet, den ’ironiska’ AI-användningen i omslaget till *En odödlig vänskap* liksom intertexterna till Ishiguro, eller Linda Bondestams illustration av hur hon själv ersätts av roboten Chop Chop, kan ses som exempel på en barnlitterär självreflexivitet som primärt utspelar sig på den vuxna erfarenhetens nivå och där vuxna talar till andra vuxna.

I den ambitiösa och högkvalitativa barnlitteraturen som *En odödlig vänskap* och *Chop Chop* aktiveras samtidigt barnperspektivet för att diskutera vidare implikationer av AI. Hos Bondestam innebär det en posthuman omstart där hybridvarelserna ersätter människan; hos Lidbeck en mänskliggörande process där androidens förmåga till medkänsla och att skapa relationer ger henne fri vilja och mänskligt värde. I båda verken uppstår ett förbund mellan barn och teknologi som kontrasterar mot den i sammanhanget mer konventionella dikotomin mellan hotfull teknik och oskyldiga barn. En möjlig läsning av förbundet är att det pekar mot en okänd framtid där människan må ha förlorat, men där hoppet ändå kan anas i en allians mellan det bästa hos tekniken och det bästa i den, ännu formbara, människan.

Appendix: Primärmaterial

Bekräftade AI-illustrationer 2024

Omslagsillustration

Ehring Anna, *Gymnastikhäxan*, Nypon förlag

Ehring Anna, *Hockey-monstret*, Nypon förlag

Johansson Ewa Christina, *Teo måste bort*, Hegas

Johansson Ewa Christina, *Försvara dig*, Hegas

Lidbeck Cecilia, *En odödlig vänskap*, Lilla Piratförlaget

Rosenblad Kajsa, *Blodrosen*, Visto förlag

Rosenblad Kajsa, *Oraklets skatt*, Visto förlag

Illustrerad

André Joanna, *Det spökar på äventyrsbadet*, The Book Affair

Ängsryd Lova, *Familjen Nilsson och den mystiska appen*, BoD Books on Demand

Genomillustrerad

Andersson Kinga, *Feer*, Kingas LovelyTM

Axelsson Jessica, *Sally, åsnan som inte gav upp*, Sol förlag

Gistö Karolina, *Sigge finns inte mer*, Visto förlag

Hultbrant Evelina, *Vilde, Lykke och den magiska gläntan*, Visto

Jansson Ludvig, *Tomteflickan. Det stulna julhjärtat*, Strego production

Jansson Ludvig, *Mitt namn är Troysa!*, Strego production

Reftel, Kristina & Reftel, Johan, *Con Dios – elevbok*, Argument förlag

Wallner Agneta, *Farfar Blå & Lillprinsen. Jakten på den magiska glasstenen*, Melaviinfo Storytelling AB

Ej bekräftade AI-genererade illustrationer 2024

Omslagsillustration

Andersson Sandra, *Sagan om ylverna. Gorms återkomst*, Lava

Andersson Sara, *Nora och Maries magiska äventyr*, Vulkan

Gralberg Anna, *Den som ser med falkens ögon*, Sivart förlag

Hildén Eva, *Hemligheten i Frostköping*, B. Wahlströms

Holmqvist Göran, *Herr Kåkning & Tom-maten*, Lava

Jeppson Ann-Sofie, *Elin, du klarar det*, Visto förlag

Rånes Agneta, *Vi blev något bättre*, Visto förlag

Illustrerad

Svärdsén Cecilia, *Den magiska tidsresan*, Lava

Engholm Peter, *Min syster Eleonora*, Engholm förlag

Genomillustrerad

Boman Christina, *Äventyret i den magiska skogen*, Visto förlag,

Carlbrant Elihn, *Får jag chans på dig, Magda?* BoD Books on Demand

Džinić Isanović Amela, *Priče o Bosni dedo vam priča*, Daorson

Roos Masha, *Barnens persiska värld: djur*, nordienT

Roos Masha, *Barnens arabiska värld: djur, nordien*T
Smash into pieces, *APOC och jakten på självförtroendet*. Vulkan
Strömsholm Waldenlind Lovisa, *John Blunds drömfabrik*, Lava
Ålander Nanny & Läck Sanna, *Nike och den försvunna skatten*, Visto
förlag

AI-genererad text 2024

Hammarböck Jonas, Streetcorner, *Korvmojjismysteriet*, JK Morris
Production
Ängsryd Lova, *Familjen Nilsson och den mystiska appen*, BoD Books
on Demand

Indexerade med ämnesordet artificiell intelligens

Remvall Ingrid, *Fjärilarnas stad*, Affront, 2016
KG Johansson, *Under underjorden*, Wela förlag, 2018
Kerstin Lundberg Hahn, *Min hemliga tvilling*, Rabén & Sjögren,
2018
Johansson Mats, *Robot C2P2*, Nypon förlag, 2019
Lindholm Ola, *Game over*, Bonnier Carlsen, 2019
KG Johansson, *Hotet under havet*, Wela förlag, 2019
Widmark Martin, *Mojängen*, Bonnier Carlsen, 2020
Lidbeck, Petter, *Djuret*, Rabén & Sjögren, 2020
Allerup Jesper, *Koll på AI*, Nypon förlag, 2020
Dahl J. H., *Alternativ verklighet – Håll dig vaken*, Visto förlag, 2020
Potter William, *AI: allt om artificiell intelligens*, Tukan förlag, 2020
Degard Oskar, *AI*, Bokförlaget Hedvig, 2021
Newland Sonya, *Intelligenta robotar*, Lind & Co, 2021
Newland Sonya, *Smarta datorer*, Lind & Co, 2021
Bergman Catherine & Wedsberg Malin, *Kodnamn Trex*, Idus förlag,
2022
Ugglä E.P., *Felet med Eden*, Bonnier Carlsen, 2022
Parvela Timo & Sortland Bjørn, *Virus*, Bonnier Carlsen, 2023
Holmquist Eva, *Ett nytt hem*, Ordspira förlag, 2023
Ekberg Peter, *Lätta fakta om robotar*, Berghs, 2023
Olsson Johanna, *Tribe F: the right to be forgotten*, Berghs, 2023
Ugglä E.P., *Fallet från Eden*, Bonnier Carlsen, 2023
Samir VII, *Kelgrisen*, Mekaniska förlaget, 2023

Kerstin Lundberg Hahn, *Min hemliga tvilling*, En bok för alla, 2024 (nyutgåva)

Skåhlberg Anette, *Aias flykt*, S.T.O.P. Bok, 2024

Grant Kesha, *S.N.Ö.-drottningens spel-quest*, Hegas, 2024

Lidbeck Cecilia, *En odödlig vänskap*, Lilla Piratförlaget, 2024

Johansson Ewa Christina, *Teo måste bort*, Hegas, 2024

Johansson Ewa Christina, *Försvara dig*, Hegas, 2024

Ångsryd Lova, *Familjen Nilsson och den mystiska appen*, BoD Books on Demand, 2024

Olofsson Emelie, *AI-utvecklare*, Hegas, 2024

Abitan Benjamin & Guerriev Sophie, *Minnen av framtiden*, Egmont Comics, 2024

Landgreen Emil, *Spelet*, Berghs, 2024

Ej indexerade med ämnesordet artificiell intelligens

Bondestam, Linda, *Chop Chop. En tapper jordbos berättelse*, Förlaget 2024.

Noter

- 1 Se ex. Åsa Warnqvist, "Barnboken som samhällsspegel", *Opsis Barnkultur* (2015:4), 22–25 och Sandra L Beckett, *Crossover Picturebooks: A Genre for All Ages* (New York: Routledge, 2012).
- 2 Se ex. Maria Jönsson, Olle Widhe, "Introduktion: Estetik och pedagogik", *Barnboken. Tidskrift för barnlitteraturforskning*, Vol 46. (2024:4), <http://dx.doi.org/10.14811/clrv46.839> och *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet. En dokumentation*. Årgång 2025, Svenska barnboksinstitutet, 2026 (kommande).
- 3 Jakob Olsson, *Sladdbarn, vuxennätverk och digitala spänningar: Digitalisering och mediestrid i barn- och ungdomslitteraturen i Sverige 2000–2019* (diss. Karlstad: Karlstad University Studies, 2024).
- 4 Se Malin Nauwerck, *A World of Myths: World literature and storytelling in Canongate's myths series* (diss. Uppsala universitet, 2018).
- 5 Juliette Mansour, "Tips för att identifiera AI-skapade bilder", *AFP Faktakoll* (2024-05-02), <https://faktakoll.afp.com/doc.afp.com.33JH3VG>.
- 6 Se även Karl Berglund, "Generativ AI och den litterära kulturen", *Finsk tidskrift* (2025:3–4), 71.
- 7 Förlagen kontaktades utifrån principen om storlek på utgivningen. De fick möjlighet att besvara en mejlenkät i fritext utifrån löfte om anonymitet. Totalt kontaktades åtta förlag, varav fyra valde att svara.
- 8 En fullständig förteckning över 1) AI-producerad litteratur 2) litteratur som indexerats med AI som ämnesord återfinns i artikelns appendix.
- 9 För en kort översikt med inplacering i samtiden, se Karl Berglund & Ann Steiner,

- ”Litteratursociologi i nytt ljus. En inledande översikt” i *Litteratursociologi i ett nytt ljus* (Uppsala: Uppsala universitet, 2024), 14–19.
- 10 Vivi Edström, ”Den barnlitterära texten”, i *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*, Maria Nikolajeva red. (Stockholm: Stockholms universitet, 1992), 13–22.
  - 11 Eva Hildén, *Hemligheten i Frostköping* är utgiven på B. Wahlströms och ingår i den kategori inom materialet där AI-användning har identifierats i omslaget, men inte bekräftats. Lilla Piratförlagets titel är Cecilia Lidbecks *En odödlig vänskap* som diskuteras utförligt längre ned i artikeln.
  - 12 Enkätsvaren är anonymiserade, men finns att tillgå på begäran från Svenska Barnboksinstitutet. En kortare sammanfattning utan citat finns även i *Bokprovning: En dokumentation. Årgång 2024* (Stockholm: Svenska Barnboksinstitutet, 2025), 15.
  - 13 Karl Berglund, ”Generativ AI och den litterära kulturen”, s. 72.
  - 14 Uppgifterna om tillkomstprocessen presenteras av Jacob Lundström som författat artikeln, medan dess uttryck diskuteras i dialog med redaktören Lotta Olsson. Jacob Lundström, ”Den här Barnboksförfattaren finns inte på riktigt”, *Dagens Nyheter*, hämtad 2024-11-26, <https://www.dn.se/kultur/den-har-barnboksforfattaren-finns-inte-pa-riktigt/>
  - 15 Förfarandet redovisas på projektets webbsida hos Tranemo kommun <https://tranemo.se/uppleva--gora/ung-i-tranemo/kultur-i-skolan>, hämtad 2025-10-28
  - 16 Se till exempel Anders Svensson, ”Låt inte AI skapa rädsla för tankstreck”, *Språktidningen*, 2026-02-05.
  - 17 Juliette Mansour, ”Tips för att identifiera AI-skapade bilder”, *AFP Faktakoll*, hämtad 2024-05-02, <https://faktakoll.afp.com/doc.afp.com.33IH3VG>.
  - 18 Karl Berglund, Ann Steiner, *Bokbarometern 2025* (Stockholm: Svenska Förläggareföreningen, 2025) <https://forlaggare.se/wp-content/uploads/2025/04/Bokbarometern-2025.pdf>
  - 19 Daniel Helsing, Torbjörn Forslid, Anders Ohlsson, ”Den samtida receptionen och värderingen av AI-genererad litteratur i Sverige”, *Tidskrift för litteraturvetenskap* vol. 55 (2025:1–2), 192–194.
<http://dx.doi.org/10.54797/tfl.v55i1.55919>
  - 20 Se även Jakob Olsson (kommande): ”Chop Chop får genast nytt jobb. Som bilderbokskonstnär!”. Barnlitteratur av och om artificiell intelligens i 2020-talets digitala diskurs”, i *Litteratursamhällets förvandlingar*, Anna Biström, Tomi Riitamäa, Jörgen Scholz red. (Helsingfors: Finskugriska och nordiska avdelningen, Helsingfors universitet).
  - 21 Gunnar Krantz, ”Swedish Family-mammans barnbok visar hur dåligt det är med AI-bilder”, *Sydsvenskan*, hämtad 2024-06-28, <https://www.sydsvenskan.se/kultur/swedish-family-mammans-barnbok-visar-hur-daligt-det-ar-med-ai-bilder/>
  - 22 Gunnar Krantz, ”Swedish Family-mammans barnbok visar hur dåligt det är med AI-bilder”.
  - 23 ”I december 2024 tog jag emot 70 mejl, 68 av dem gällde böcker skrivna med AI, säger hon” (”Skolbibliotekarien i Lund larmar om AI-böcker”). Det ska noteras att siffran framstår som mycket hög i förhållande till hur pass mycket AI-skapad barnlitteratur (där det kan bekräftas att AI har använts) som har publicerats i Sverige, även om det är möjligt att de många inköpsförslagen syftar på några få titlar.
  - 24 Lundström, ”Den här Barnboksförfattaren finns inte på riktigt”.

- 25 Jana Rüegg, Lisa Grahn, "Super-Charlies mamma: offentliga mammor, vuxet tilltal och parasociala relationer i samtida svenska bilderböcker", *Barnboken. Tidskrift för barnlitteraturforskning* vol 47 (2024), <http://dx.doi.org/10.14811/cbr.v47.929>
- 26 Berglund, "Generativ AI och den litterära kulturen", s. 72.
- 27 Under 2025 förekom till exempel en översättaraktion mot maskinöversatt litteratur (Ebba Sörhag, Sofia Öhman, "AI-översatt ungdomsbok kritiserar av översättare: en katastrof", *Svensk bokhandel*, hämtad 2025-03-06, <https://www.svb.se/fordjupning/ai-oversatt-ungdomsbok-kritiserar-av-oversattare-en-katastrof/4339609>) samt ett upprop i *Aftonbladet* där 53 svenska barn- och ungdomsförfattare deltog och som syftade till att få Sveriges kulturminister att agera mot anklagelser om att Meta använt piratkopierade böcker för att träna sitt AI-verktyg ("Meta stjal våra böcker – Sverige måste agera", *Aftonbladet*, hämtad 2025-04-03, <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/4BJM8R/53-forfattare-meta-stjal-vara-bocker-sverige-maste-agera>).
- 28 Lundström, "Den här Barnboks-författaren finns inte på riktigt".
- 29 I *Mojängen* handlar det om en AI som till en början tar hand om alla tråkiga hushållssysslor, men som snart vänder sig mot huvudpersonernas fel och brister som den också vill åtgärda, och i förlängningen utplåna.
- 30 Sådan litteratur kan typiskt indexeras med ämnesord som "robot", "klon" eller "android" eller "levande leksaker" och är starkt representerad inom barnlitterär forskning med posthumanistiskt fokus. Se ex. Zoe Jaques, *Children's Literature and the Posthuman: Animal, Environment, Cyborg* (New York: Routledge, 2015). <https://doi.org/10.4324/9780203581490>
- 31 Indexering av barn- och ungdomslitteratur, Redaktionen för barnämnesord, Svenska Barnboksinstitutet, sida 4, <http://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2024/11/Riktlinjer-indexering-barnamnesord-2.pdf>
- 32 Se avsnittet "Vad gör en bok? Konsten, människan och maskinen", i *Bokprovning på Svenska Barnboksinstitutet* 2025, 16–18.
- 33 Tydliga sådana exempel från 2024 är Anna Höglunds *Skuggan*, utgiven på Lilla Piratförlaget och Amanda Jansson, *Solvej längtar*, utgiven på Opal. Se även *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet* 2026.
- 34 *Chop Chop* tilldelas 2024 även Finlandiapriset i hemlandet.
- 35 Maria Lassén-Seger, Mia Österlund, "Då naivism och kolorism gifter sig med collage och materialitet. Lina Bondestam förnyar finländsk bilderbokskonst" i *Från Mumin till Chop Chop*, Karin Sidén red. (Stockholm: Prins Eugens Waldemarsudde, 2025), 184, 173.
- 36 Att en bilderbok har två implicita läsare, barnläsaren och vuxenläsaren, kommer till uttryck genom det så kallade "dubbla tilltalet", där kommunikationen sker på två nivåer samtidigt, till exempel genom att utöver att berätta för barn också aktivera vuxna referenser. Den teoretiska diskussionen om hur den barnlitterära ambivalensen tar sig uttryck genom en eller flera olika tilltalsnivåer, är omfattande. Se till exempel Beckett *Crossover Picturebooks* (New York: Routledge, 2012) och Barbara Wall, *The Narrator's Voice. The Dilemma of Children's Fiction* (Basingstoke: Macmillan, 1991).
- 37 Mio Lindman, "Samhället angår också barnen", *Ny Tid*, 2025-02-20, <https://www.nytid.fi/2025/02/samhallet-angar-ocksa-barnen/>
- 38 Sådan förlagsperitext inkluderar till exempel baksidestextens formuleringar: "en hyperaktuell roman. I en värld där gränsen mellan teknik och människa blir allt-

mer otydlig, vad är egentligen äkta?”

- 39 *Klara och solen* kan beskrivas som ett modernt referensverk för att utforska frågor om maskiner, känslor och vad det innebär att vara människa i en teknikdriven samtid. Romanens AI Klara har konkretiserats i utställningen ”Evigt liv” (visad på Nobelprismuseet / Liljevalchs konsthall under hösten 2022), och fungerar som en genomgående referenspunkt i antologin *AI och samtalet om de stora frågorna: möten mellan existentiella och teknologiska perspektiv*, Amanda Lagerkvist red. (Göteborg: Makadam, 2024) där hon fungerar som symbol för det gränsland där människa och maskin möts.
- 40 Se ex. David Rudd, ”Theorising and Theories: The Conditions of Possibility of Children’s Literature”, i *International Companion Encyclopedia of Children’s Literature*, Peter Hunt red. (London: Routledge, 2004), 29–43.